

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Пелагия Михайлова Терзийска, ЮЗУ „Н. Рилски“ – Благоевград на дисертационен труд на тема: **„УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС В ДИГИТАЛНА СРЕДА“**, за получаване на образователната и научна степен „доктор“ Професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието

Автор: Ирена Ангелова Стамболиева

Научен ръководител: Проф. д-р Янка Тоцева

Настоящата рецензия е изготвена на основание заповед № 2023/30.09.2024 г. на ректора на Югозападен университет „Неофит Рилски“, както и на решение на научното жури по процедурата.

Общо представяне на процедурата и докторанта

Ирена Стамболиева е докторант в редовна форма на обучение по професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието в катедра „Управление на образованието и специална педагогика“ към ФП на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Процедурата и представеният комплект от документи е съобразен със ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на Югозападния университет.

Ирена Стамболиева завършва ОКС „магистър“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“, специалност българска филология. Получава и професионална квалификация „Учител по български език и литература“. От 2011 година е зам. директор на Седмо СУ „Кузман Шапкарев“, Благоевград.

Притежава различни сертификати и удостоверения, сред които такива за ИЗГРАЖДАНЕ НА ЕФЕКТИВНИ ЕКИПИ В ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА, МЕНИДЖМЪНТ НА КЛАСА, ВЪЗМОЖНОСТИ НА ЕЛЕКТРОННИТЕ РЕСУРСИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЕФЕКТИВЕН УЧЕБЕН ПРОЦЕС И ДР.

Образованието и професионалният опит насочват Ирена Стамболиева към третата степен на висше образование в ЮЗУ „Неофит Рилски“ и към избора на темата на дисертационното изследване.

Актуалност на тематиката

Организацията на образователния процес е предизвикателство пред ръководството на училищната институция и значим ангажимент на всеки преподавател. Негова е отговорността за търсенето и прилагането на подходящи, адекватни на съвременната класна стая стратегии за организиране на класа и за преподаване, така че да се провокира повишаване на мотивацията, на активното участие и успеха на учениците. По този начин се постига по-голяма ефективност на образователния процес. В периода на дигитализация настъпват съществени промени, които налагат необходимостта от търсене и конкретизиране на новите предизвикателства, стоящи пред този процес, от намирането на оптимален вариант за управление на образованието в дигитална среда

Докторант Стамболиева насочва вниманието към значимостта на управленското решение, мотивацията на ученици и учители, желанието за работа в нова, непозната среда и придобиване на нови ключови компетентности като основен двигател на приемането на новата работна среда – дигиталната, чието трайно присъствие я превръща в неделима част от образователната система. Насочва към необходимостта от промяна на действащата дигитална практика, налагаща работа в различни дигитални платформи, което затруднява дейността на предлагащите образователната услуга и предполага създаване на ефективен модел за управление на училището в *единна дигитална среда* – модел устойчив, надграждащ и динамично развиващ се. Всичко това прави дисертационното изследване особено актуално и значимо, и заслужаващо специално внимание.

Представяне на труда и оценка на съдържанието

Представеният за рецензиране дисертационен труд съдържа 137 страници основен текст плюс 10 страници библиография и 16 страници, включващи 4 приложения. Списъкът на използваната литература включва 127 заглавия, от които 101 на кирилица и 26 на латиница. Ползваните интернет източниците са 15

Дисертационният труд е разработен в увод, четири глави и заключение.

В увода докторант Стамболиева аргументирано обосновава актуалността на изследваната проблематика. Формулира целта и задачите,

обекта и предмета, хипотезата на научното изследване, както и използваните методи - теоретични методи и методи на емпиричното изследване.

Теоретичното проучване на литература, свързана с избраната за изследване тема е насочено към изследване на развитието на училищната организация в България след Освобождението и нейното утвърждаване в процеса на развитието ѝ. Вниманието се насочва към етапите, през които преминава управлението на образователната система у нас след началото на демократичните промени, към предизвикателствата, пред които са изправени традиционните образователни модели, към ролята на автономията на училищата и значимостта ѝ в условията на дигитално управление. Подчертава се въвеждането в училището на длъжността "ръководител на направление "Информационни и комуникационни технологии", чието задължение е организирането на вътрешно институционалната квалификация насочена към подготовка за ефективно използване на дигиталните технологии и различните специализирани софтуерни продукти.

Докторант Стамболиева прави кратък ретроспективен преглед на основни нормативни документи, свързани с управление на образованието в периода от 1879 год. до 2023 год. Подчертава значимостта на навлизането на ИКТ в образованието и ролята им за повишаване качеството и ефективността на училищното управление, както и необходимостта от нов тип мениджър, който да реализира успешно управление в новата дигитална среда и да отговори адекватно на нуждите на крайните потребители и нуждата от предоставяне на качествена образователна услуга. Описва Националната стратегия за въвеждане на ИКТ в българските училища, Националната програма „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в системата на предучилищното и училищното образование“, Националната програма „Иновации в действие“, Програмата „Дигитална квалификация“. Посочени са ясни правила при използването на електронните ресурси на образователната институция, както и дигитални компетентности, които трябва да притежава на образователния мениджър. Интерес представлява схемата отразяваща организационната

структура на управление на дигитална среда, която представя новите роли на педагогическите специалисти даващи възможност за плавен преход от присъствена в дигитална среда, отговарящ на новата STEM среда.

Необходимостта от изграждането на ефективен модел за управление на образованието в дигитална среда, който да подпомогне процеса на вземане на адекватни решения в управлението на образователните институции в дигиталното пространство се разкрива във *втора глава*. В нея се конкретизират и някои проблеми, стоящи пред училищното управление, като *липсата на специализирани указания за уеднаквяване на образователния процес в дигитална среда*; трудно контролиране и управляване на резките промени, свързани с внедряване на съвременни образователни технологии, технически и софтуерни продукти; недостатъчната мотивация най-вече на педагогическите специалисти за внедряване на новите образователни технологии и др. Разглежда се ролята на външната и вътрешна среда върху управлението в дигитална среда със специален акцент върху делегираните училищни бюджети и квалификацията на педагогическите кадри за ефективността за реализиране на образователните и организационни процеси. Докторант Стамболиева обобщава, че управлението трябва да се усъвършенства и да се надграждат функционалности, като се обхванат четирите стълба на управление - човешки, финансови, материални и информационни ресурси. Подчертава значимостта на управлението на образователен процес, управлението на човешките ресурси и управлението на институционална среда за подготовката на квалифицирани педагогически специалисти, гарантиращи ефективен образователен процес, качествена образователна услуга, независимо от обстоятелствата.

В трета глава са представени платформи за управление на образователния процес в дигитална среда. Посочени са техните основни цели, основните предимства на дигитализирането на училищните дейности, както и етапите, през които преминава разработването и внедряването на ефективен модел на единна информационна система за дигитализация на образователния процес у нас.

Методологията на емпиричното изследване и анализът на резултатите от неговото провеждане са представени в четвърта глава. Коректно е описан

използваният инструментариум - *полустандартизирано интервю* със 150 директори на образователни институции от големи и малки населени места; *онлайн анкетно проучване* с педагогическите специалисти от училища в големи областни градове и малки населени места; *въпросник за ученици* -от начален етап (50 ученици от 4 клас), прогимназиален (70 ученици от 7 клас) и гимназиален етап (26 ученици от 10 клас и 24 ученици от 11 клас); *експертна оценка* на специалисти пряко свързани със създаването и прилагането на дигиталната среда в образованието, както и такива, имащи опит и контролиращи образователните процеси в образованието.

Интересен и полезен момент от дисертационното изследване е *самооценката*, която са направили директорите за своята дигитална компетентност и квалификация и *самооценката* на педагогическите специалисти за провеждане на обучение в дигитална среда.

Получените резултати са анализирани с помощта на методи за качествен и количествен анализ. На основата на направения анализ докторант Стамболиева прави обобщения и изводи за значимостта на дигитализацията на образованието през поглед на различните участници в изследването. Сред тях смятам за особено значими констатациите, че управлението в дигитална среда дава на директорите повече гъвкавост, индивидуализъм и автономия, възможности за съвместяване на администриране, контрол, обратна връзка с участниците в образователния процес и институциите; че честата смяна на административните платформи за ръководене на училището са основен гарант за нарушаване стабилността на управлението; че единната дигитална платформа с динамично променящи се и усъвършенствани функционалности е приложима и полезна за управлението на образователната институция.

Формулираните препоръки са полезни за подобряване на управленската практика и повишаване на ефективността на образователния процес в дигитална среда.

Приноси:

Приемам формулираните от докторант Стамболиева приноси.

Преценка на публикациите:

Публикациите са 5 и са свързани с изследваната в дисертационния труд проблематика. Публикувани са през 2021, 2022 и 2023 година в сборници от научни конференции. Заглавията 2 и 4 са напълно еднакви.

Автореферат

Авторефератът представя по обобщен начин дисертационния труд. Открити са обобщените изводи. Посочени са конкретни препоръки за подобряване на образователния процес в дигитална среда.

Препоръки, бележки и въпроси:

- Между отделните абзаци на различни места в текста *липсва логическа последователност*. Липсват свързващи изречения, които да насочат към новата информация, която се представя.
- На с. 137 е написано, че важен подход при разработването на модела за управление на образователната институция е системният подход. „Той осъществява връзката и взаимната зависимост между отделните компоненти, участващи в осигуряване качеството на образователната услуга“. Пак там „Да бъде добре изграден от подсистеми на по-високо ниво, които да осигурят взаимодействие в това единство за постигане на оперативната или стратегическа цел“. В този контекст са **въпросите**:
 1. *Кои са компонентите, участващи в осигуряване качеството на образователната услуга?*
 2. *Кои са подсистемите на по-високо ниво, които осигуряват взаимодействие в единството за постигане на оперативната или стратегическа цел?*

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд, разработен от докторант Ирена Стамболиева отговаря на изискванията, които се предявяват към разработки за придобиването на образователната и научна степен „доктор“.

На основата на очертаните достойнства на труда, на демонстрираните умения за изследователска дейност давам положителна оценка и предлагам на

почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Ирена Стамболиева в област на висше образование 1.Педагогически науки, професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието

1.11.2024 г.

проф. д-р Пелагия Терзийска

REVIEW

by prof. Dr Pelagia Terziyska, South-West University "Neofit Rilski" – Blagoevgrad of a dissertation with the topic "**MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN A DIGITAL ENVIRONMENT**", for obtaining the educational and scientific degree "Doctor" Professional area 1.1. Theory and management of education

Author: Irena Angelova Stambolieva

Scientific supervisor: Prof. Dr Yanka Totseva

This review was prepared on the basis of Order No. 2023/30.09.2024 of the Rector of South-West University "Neofit Rilski", as well as a decision of the Scientific jury on the procedure.

General Overview of the Procedure and the Doctoral Candidate

Irena Stambolieva is a full-time doctoral candidate in the field of Professional Direction 1.1. Theory and Management of Education within the Department of Educational Management and Special Pedagogy at the Faculty of Pedagogy, South-West University "Neofit Rilski."

The procedure and the submitted set of documents comply with the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria (LDASRB) and the Regulations for the Development of the Academic Staff at South-West University.

Irena Stambolieva completed her Master's degree at South-West University "Neofit Rilski" in Bulgarian Philology, also earning a professional qualification as a teacher of Bulgarian language and literature. Since 2011, she has served as the Deputy Director of the Seventh Secondary School "Kuzman Shapkarev" in Blagoevgrad.

She holds various certificates and credentials, including those in building effective teams in an educational environment, classroom management, and more.

Her education and professional experience have led Irena Stambolieva to pursue a doctoral degree at South-West University "Neofit Rilski" and to select the topic of her dissertation research.

Relevance of the Topic

The organization of the educational process poses a significant challenge for school leadership and is an essential responsibility for each teacher. Educators bear the

responsibility of identifying and implementing suitable, classroom-appropriate strategies that meet the needs of the modern classroom, aiming to increase student motivation, active participation, and achievement. This approach enhances the overall effectiveness of the educational process. In the current era of digitalization, substantial changes are occurring, highlighting the need to identify and address new challenges facing this process. There is a growing demand for finding optimal approaches to managing education in a digital environment.

Doctoral candidate Stambolieva emphasizes the importance of managerial decisions, student and teacher motivation, the willingness to work in a new, unfamiliar environment, and the acquisition of new key competencies as primary drivers for adopting the digital work environment. This environment, with its lasting presence, has become an integral part of the educational system. She highlights the need to update current digital practices, which often involve working across multiple digital platforms, creating challenges for educators and administrators. This points to the necessity of establishing an effective model for school management within a unified digital environment—a model that is resilient, adaptable, and capable of continuous development. All of these factors make the dissertation research particularly relevant and significant, warranting special attention.

Presentation of the Work and Evaluation of the Content

The submitted dissertation for review consists of 137 pages of main text, plus 10 pages of bibliography and 16 pages containing 4 appendices. The list of references includes 127 titles, of which 101 are in Cyrillic and 26 in Latin script. The online sources utilized are 15.

The dissertation is structured into an introduction, four chapters, and a conclusion.

In the introduction, doctoral candidate Stambolieva presents a well-reasoned justification for the relevance of the researched topic. She formulates the aim and objectives, the object and subject of the research, the hypothesis of the scientific inquiry, as well as the methods used—both theoretical methods and empirical research methods.

The theoretical study of literature related to the chosen research topic focuses on examining the development of school organization in Bulgaria after its liberation and its

establishment throughout this development. Attention is directed towards the stages through which the management of the educational system in Bulgaria has passed since the beginning of democratic changes, the challenges faced by traditional educational models, the role of school autonomy, and its significance in the context of digital management.

The introduction highlights the establishment of the position of "Head of the Information and Communication Technologies Department" in schools, whose responsibility is to organize internal institutional training aimed at preparing for the effective use of digital technologies and various specialized software products.

Doctoral candidate Stambolieva provides a brief retrospective overview of key regulatory documents related to education management from 1879 to 2023. She emphasizes the significance of the integration of Information and Communication Technologies (ICT) in education and their role in enhancing the quality and effectiveness of school management. Additionally, she highlights the necessity for a new type of manager capable of successfully navigating management within the new digital environment, addressing the needs of end users, and providing high-quality educational services.

Stambolieva describes the National Strategy for the Introduction of ICT in Bulgarian Schools, the National Program "Information and Communication Technologies (ICT) in the System of Pre-School and School Education," the National Program "Innovations in Action," and the "Digital Qualification" Program. She outlines clear rules for the use of electronic resources within educational institutions, as well as the digital competencies that educational managers should possess.

Of particular interest is the diagram reflecting the organizational structure for managing a digital environment, which illustrates the new roles of educational professionals. This structure facilitates a smooth transition from in-person to digital environments, aligning with the new STEM framework.

The need for developing an effective model for managing education in a digital environment, which supports the decision-making process in managing educational institutions within the digital space, is addressed in the second chapter. This chapter specifies several issues faced by school management, such as the lack of specialized

guidelines for standardizing the educational process in a digital environment, difficulties in controlling and managing sudden changes associated with the implementation of modern educational technologies and software products, and insufficient motivation, particularly among educational professionals, to adopt new educational technologies.

The chapter examines the role of both external and internal environments in digital management, with a particular focus on delegated school budgets and the qualification of educational staff for the effective realization of educational and organizational processes. Stambolieva concludes that management must be refined and enhanced by incorporating functionalities that cover the four pillars of management—human, financial, material, and informational resources.

She emphasizes the significance of managing the educational process, human resources management, and the management of the institutional environment in preparing qualified educational professionals who can ensure an effective educational process and high-quality educational services, regardless of the circumstances.

The third chapter presents platforms for managing the educational process in a digital environment. It outlines their main objectives, the key advantages of digitizing school activities, as well as the stages involved in developing and implementing an effective model for a unified information system for the digitization of the educational process in Bulgaria.

The methodology of the empirical research and the analysis of the results from its implementation are detailed in the fourth chapter. The tools used are accurately described, including *a semi-structured interview* with 150 principals of educational institutions from both large and small towns; *an online survey* targeting educational professionals from schools in major regional cities and small towns; and a *questionnaire for students*, consisting of 50 pupils from the 4th grade, 70 pupils from the 7th grade, 26 pupils from the 10th grade, and 24 pupils from the 11th grade. Additionally, *expert evaluations* are conducted by specialists directly involved in the creation and application of the digital environment in education, as well as those with experience overseeing educational processes.

An interesting and valuable aspect of the dissertation research is *the self-assessment* conducted by principals regarding their digital competence and

qualifications, as well as *the self-assessment* of educational professionals concerning their ability to conduct training in a digital environment.

The results obtained have been analyzed using both qualitative and quantitative analysis methods. Based on this analysis, doctoral candidate Stambolieva draws conclusions about the significance of the digitization of education from the perspective of the various participants in the study. Among the findings, I consider particularly noteworthy the observations that management in a digital environment provides principals with greater flexibility, individuality, and autonomy, along with opportunities to balance administration, control, feedback with participants in the educational process, and institutions. Additionally, it is highlighted that frequent changes in administrative platforms for school management are a major risk factor for disrupting the stability of governance. Finally, the research concludes that a unified digital platform with dynamically changing and improved functionalities is applicable and beneficial for the management of educational institutions.

The formulated recommendations are beneficial for improving management practices and enhancing the effectiveness of the educational process in a digital environment.

Contributions

I accept the contributions formulated by doctoral candidate Stambolieva.

Evaluation of Publications

There are 5 publications related to the topic examined in the dissertation. They were published in the years 2021, 2022, and 2023 in conference proceedings. Notably, the titles of publications 2 and 4 are identical.

Abstract

The abstract provides a summarized overview of the dissertation. It highlights the key conclusions and offers specific recommendations for improving the educational process in a digital environment.

Recommendations, Notes, and Questions:

- There is a *lack of logical coherence* between the individual paragraphs at various points in the text. Connecting sentences are missing to guide the reader toward the new information being presented.

- On page 137, it is stated that an important approach in developing the management model for the educational institution is the systems approach. “It establishes the connection and interdependence between the individual components involved in ensuring the quality of the educational service.” It also mentions, “It should be well-structured from subsystems at a higher level, which ensure interaction within this unity to achieve the operational or strategic goal.” In this context, **the questions** are:

1. *What are the components involved in ensuring the quality of the educational service?*
2. *What are the higher-level subsystems that ensure interaction within the unity to achieve the operational or strategic goal?*

CONCLUSION:

The presented dissertation, developed by doctoral candidate Irena Stambolieva, meets the requirements for obtaining the educational and scientific degree of "Doctor."

Based on the outlined merits of the work and the demonstrated skills in research activity, I give a positive evaluation and propose to the esteemed Scientific jury to award the educational and scientific degree of "Doctor" to Irena Stambolieva in the field of higher education, 1. Pedagogical Sciences, Professional area 1.1. Theory and Management of Education.

01/11/24

Prof. Dr. P. Terziyska